

Kapılır Her Gören Ol Şuh-i Cihan Eseri Bekir Sıtkı Sezgin İcrasında Süsleme Elemanlarının Kullanımına Yönelik Analiz*

Analysis of The Use of Decorative Elements in The Execution of Şuh-i Cihan's Work Bekir Sıtkı Sezgin

Nuran Ayaz^a

^a Öğr. Gör. Dr. Selçuk Üniversitesi, Konya, Türkiye.
nrnayaz@hotmail.com
ORCID: 0000-0002-4252-5580

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Başvuru tarihi: 23.11.2022

Düzeltilme tarihi: 16.03.2023

Kabul tarihi: 16.04.2023

Anahtar Kelimeler:

Klasik Türk Müziği,

İcra,

Üslup ve Tavrı,

Süslemeler.

ARTICLE INFO

Article history:

Received: 23.11.2022

Received in revised form: 16.03.2023

Accepted: 16.04.2023

Keywords:

Classical Turkish Music,

Performance,

Style and Attitude,

Decorations.

Klasik Türk Müziği eser icrasında meşk usulü ile yapılan eğitimin icra anlayışı içerisinde gelişmesi ile ortaya çıkan notalama teknikleri, musikimizde geçmişten günümüze var olmaktadır. İcracının üslup ve tavrı özelliklerine ve notanın ana çerçevesine (usul, makam) bağlı kalmak kaydı ile Türk Müziğine büyük katkılar sağlayan usta icracılar tarafından yapılan ve ustalık gerektiren süsleme tekniklerinin notaya alınması günümüzde yeni yeni yaygınlaşmaktadır. Bu nedenle incelenen eserde eserin orijinal notası referans alınarak Bekir Sıtkı Sezgin icrası dinlenip dikte edilerek notaya alınmış ve iki nota arası karşılaştırma yapılarak icra analizi ortaya konulmuştur. Çalışma nitel araştırma yöntemi çerçevesindeki betimsel tarama modeli ile hazırlanmıştır. Çalışmanın süslemeleri icraya göre ortaya koyma durumu, seçilen bir örnek eser üzerinden gösterilmiştir. Seçilen örnek eser icracının klasik tavrında okuyuşunun en zirve olduğu dönemden seçilmiş, ve herkesçe bilinen en yaygın form olan şarkı formunda tercih edilmiştir. İcracının sesinden dikte edilen eserde süsleme örnekleri gösterilmiş ve gösterilen bu süslemeler açıklanmıştır. Çalışmada bulunan alternatif süslemeler, örnek alacak olan genç icracıların icralarını zenginleştirmesine ve güzelleştirmesine yol gösterici olacağı düşünülmektedir.

ABSTRACT

Notating techniques, which emerged with the development of the education conducted by the method of mashk in the performance of Classical Turkish Music works within the understanding of performance, exist in our music from the past to the present. Taking notes of decorative techniques that require mastery and are made by master performers who have made great contributions to Turkish Music by adhering to the stylistic and behavioral characteristics of the performer and the main framework of the note (usul, maqam) is becoming widespread nowadays. For this reason, the original note of the work was taken as a reference in the work under review, the performance of Bekir Sıtkı Sezgin was listened to and dictated and Decoded, and the performance analysis was revealed by comparing the two notes.

Atıf Bilgisi / Reference Information

Ayaz, N. (2023). Kapılır Her Gören Ol Şuh-i Cihan Eseri Bekir Sıtkı Sezgin İcrasında Süsleme Elemanlarının Kullanımına Yönelik Analiz. *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi (UKSAD)*, 9 (1), s. 61-70.

* DOI: 10.46442/intjcss.1208854

** Sorumlu yazar: Nuran Ayaz, nrnayaz@hotmail.com

1. Giriş

Geçmişten günümüze eserlerin aktarılmasında Türk Müziği notalama sistemi kullanılmıştır. Meşk üstatlarından ders almak için her şeyden önce iyi bir müzik kulağına ve güzel bir sese sahip olunması gerektiğini ifade eden (Behar, 2019:66)'a göre; Klasik Türk müziği öncelikli olarak bir ses musikisi olmuştur. Yani esas malzemesi insan sesidir. İnsan sesinin en mükemmel musiki aleti olduğu bilinci her dönemde çok yaygın olmuştur. İnsan sesi, dolayısıyla her zaman ona eşlik eden sazlardan daha önemli addedilmiştir. Mevcut ve çalınan repertuar bile bunu açıkça göstermektedir (Behar,1993: 20- 88). İcra edilecek olan eserde; bestenin formu, güftesi ve makamı, usulünü de bozmadan icracının kendi estetik anlayışını da katarak en doğru şekilde icra edilmesi amaçlanmaktadır (Ayaz, Kaplan: 2021,3).

Ses icrasında en önemli iki unsur üslup ve tavidir. Üslup: Bir müzikçiye, bir çağa ya da bir ülkeye özgü teknik, renk, biçimlendirme ve söyleyiş özelliğidir (Sözer,2005:728). Başka bir tanıma göre: Sanatkarın kendi yaratıcı bireysel deyişini yansıtır. (Say, 2005: 491). Tavır kelimesinin anlamı ise; hal, eda, gidiş, davranış demektir (Develioğlu, 2013: 1214). İnsan sesiyle yapılan süslemelerin elde edilmesi, enstrüman üzerinde yapılan süslemelerden bile daha zor ve çetrefilli olmaktadır. Hançerenin kıvraklık özelliğine bağlı olarak yapılan süslemeler, enstrümanın yaptığına göre daha az belirgin, hatta çok kere süsleme olduğu dahi vurgulanmadan yapılmış bir süsleme olarak algılanabilir (Özbilen, 2007:7).

Çalışma nitel araştırma yöntemi çerçevesindeki betimsel tarama modeli ile hazırlanmıştır. Çalışmanın süslemeleri icraya göre ortaya koyma durumu, seçilen bir örnek eser üzerinden gösterilmiştir. Seçilen örnek eser icracının klasik tavırda okuyuşunun en zirve olduğu dönemden seçilmiş, ve herkesçe bilinen en yaygın form olan şarkı formunda tercih edilmiştir. Bu seçimde özellikle eserin bilinirliğinin yaygın olmasına dikkat edilmiştir. İcracının sesinden dikte edilen eserde süsleme örnekleri gösterilmiş ve gösterilen bu süslemeler açıklanmıştır. Bekir Sıtkı Sezgin tarafından seslendirilen örneklem eserin notadaki orijinal hali ile farkının ne olduğunu anlamak ve eseri Bekir Sıtkı Sezgin tavrı ve üslubu içerisinde icra etmek isteyenlere bir anahtar vazifesi görmesi açısından kaynak niteliğinde bir örnek olması planlanarak yapılmıştır.

1.1. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada Bekir Sıtkı Sezgin icrasında sıklıkla kullanmış olduğu süslemeler belirlenerek notaya alınmıştır. Klasik üslupta eser icra edilirken yapılan bütün süslemelerin yazılı olarak notada bulunması tavır açısından bir farklılık oluşturacaktır. Bu amaçla bu araştırmanın yeni yetişecek icracılara yol göstermesi amaçlanmıştır.

1.2 Araştırmanın Önemi

Bu araştırma, icra edilen eserlerin icracının eseri seslendirdiği gibi notaya alınması açısından, süsleme elemanlarının belirlenmesi ve yapılacak yeni çalışmalara katkı sağlaması açısından önem taşımaktadır.

2. Yöntem

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Bilindiği gibi nitel araştırma yöntemi gözlem ve doküman analizi gibi veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 39). Bu yöntemden hareketle Bekir Sıtkı Sezgin'in seslendirmiş olduğu bir eser yazılı ve sözlü kaynakları taranarak en doğru icrası kendi sesinden notaya alınmış, kullandığı süsleme elemanları nota üzerinde gösterilmiştir. Elde edilen veriler yorumlanarak bulgular bölümünde sunulmuştur.

Araştırmada şarkı formundan bir örnek eser tercih edilmiş, eserin asıl notası Kültür ve Turizm Bakanlığı Devlet Türk Müziği Korosu nota arşivinden alınmıştır. Nota yazımında Finale programı kullanılmıştır. Eser dikte edilirken Audio Speed Changer programı kullanılarak yavaşlatılmıştır.

3. Bulgular

Bekir Sıtkı Sezgin Klasik Türk Müziği icrasında bir ekoldür. Okuduğu her eser icra teknikleri ve ustalık açısından ders niteliğindedir. Klasik Türk müziğinde klasik tavırda okuyuşu ve üstün perde hakimiyeti ile de yeni yetişecek olan icracılara örnek bir icracıdır. Bekir Sıtkı Sezgin'in icrasında ki tavır ve üslup özelliklerini ortaya çıkarmak ve kullanılan süsleme elemanlarını göstermek amacıyla, Küçük Mehmet Ağa'ya ait olan "Kapılı Her Gören Ol Şuh-i Cihan Aşubi" adlı eser kendi sesinden dikte edilip analiz edilmiştir.

Türk Makam Müziği'nde sıklıkla kullanılan ancak nota üzerinde çoğunlukla gösterilmeyen süslemeler icracının beceri ve ustalığı doğrultusunda yapılmaktadır. Bu süslemeler özellikle eski ve klasik icra geleneğine sahip icracılar tarafından usta-çırak ilişkisi içinde gelişmiş ve nesiller arasında örnek teşkil ederek günümüze ulaşmıştır. Süslemeler üzerine yapılan bu çalışmada ses icracılarının çoğunlukla farkında olmadan yaptıkları süslemelerin açıkça tespit edilerek yazılı hale çevrilmiştir.

Bekir Sıtkı Sezgin tarafından icra edilen Küçük Mehmet Ağa'ya ait "Kapılır Her Gören Ol Şuh-i" isimli Suzinak eserin orijinal ve dikte edilerek yazılmış notaları aşağıda gösterilmiştir.

SUZINAK AĞIR SEMAİ (Kapılır her gören ol şuh-i ..) KÜÇÜK MEHMET AĞA

(♩=108) AKSAK SEMAİ

KA - PI - LİR RE R GÖ - REN OL
NA - Zİ - LE Şİ VE - LER ET -
NA - İL OL - MA Z O ME - HİN

ŞU ... HI ... Cİ - HAN A SU - Bİ YA - RE
Dİ ... K - CE ... O ÇEŞ - MI HU - Bİ YA - RE
VU ... S - LA ... TI NA MA H - CU - Bİ YA - RE

... Y CA ... NİM Bİ KA RA RI ... M SA B -

REDE - MEM A Şİ KAM O L MA H

YÜ - ZÜ - NE A HU GÖ - ZÜ NE Şİ RİN SÖZÜ -

NE YA - RE Y CA ... NİM RE Y CA ... NİM

ÇA K KİL PE R DE İ NA

MU SUNU FA Zİ L GİBİ O

..... L CA ... NİM Bİ KA RA RI ... M

SA B REDE - MEM A Şİ KAM O L

MA H YÜ - ZÜ - NE A HU GÖ - ZÜ - NE

Şİ RİN SÖZÜ - NE YA RE Y CA ... NİM RE ... Y CA ... NİM

KARAR

Kapılır her gören ol şuh-i cihan Aşûbi
Nâz ile şiveler ettikçe o çeşm-i hâbi
Çâk kıl perde-i namusunu Fazıl gibi ol
Nâil olmaz o mehîm vuslatına mâncubî

E.B.

SUZINAK ŞARKI

Kapılır her gören ol şûh-i cihan âşûbu (Bekir Sıtkı Sezgin'in icrasından)

Usul: Aksak Semai

Beste: Küçük Mehmet Ağa
Güfte: Hüseyin Fâzıl Bey (Enderûnî)

Ka pı lır her gö ren ol
şû hi ci hân â şû bu yâr
ey ca nım Bi ka ra rım
sab re de mem â şı kım ol
mah yü zü ne â hu gö zü ne
şı rin sö zü ne yâe hey ca nım
Naz i şı ve ler et
tik çe o çeş mi hû bi yar
ey ca nım Bi ka ra rım
sab re de mem â şı kım ol

mah yü zü ne a hu gö zü ne
şi rin sö zü ne yâr ey ca nım
Çâk per de i na
mu su nu fâ zıl gi bi ol
ca nım Bi ka ra rım
sab re de mem â şı kam ol
mah yü zü ne â hu gö zü ne
şi rin sö zü ne yâr ey ca nım
Nâ il ol maz o me hin
vus la tu na mah cu bu yar
ey ca nım Bi ka ra rım

gliss gliss port
gliss
gliss
3 trem
port
gliss vib
3 vib vib
3 gliss vib port
vib vib
vib
gliss
port vib gliss vib

sab re de mem â şı kım ol
mah yü zü ne â hu gö zü ne
şi rin sö zü ne yâr ey

Bekir Sıtkı Sezgin'in örneklem eser icrasında sıklıkla kullanmış olduğu süsleme elamanları kısaca şu şekilde anlatılabilir:

SÜSLEME ELEMANLARI (TEKNİKLERİ)

ÇARPMA

Süs işaretlerinden sayılan çarpma, genellikle bir pest veya tiz sesin esas sese çarptırılmasıdır ki, küçücük bir nota halinde esas notaya ince bir bağla bağlanarak gösterilir. Esas notaları bir perdeden daha uzak notalar arasında da çarpma olabilir (Öztuna, 1969: 141).

Aşağıdaki görselde çarpma örneği gösterilmiştir.

Şekil 3. 1: Tek Nota Çarpma

(Durgutlu, 2013)

GLISSANDO

Kelime anlamı "KAYDIRMAK", kaydırarak okuma tekniklerinden olan glissando seslerin birbirinin ardı sıra hızla üretmesi durumudur. Fransızca da glisser, İngilizce de toslide, kısaltılmış yazımı ise "gliss" ile gösterilmektedir. (SAY,2005, s.225).

Aşağıdaki görselde glissando örneği gösterilmiştir.

Şekil 5. Glissando

Yesari Asım Arsoy'un seslendirdiği Kürdilihicazkâr Şarkı
“Ömrümce o saf aşkı kalbimde yaşatsam” icrasından notaya alınmıştır.

(Özbilen, Ayangil:2016)

PORTAMENTO

Ses sanatında seslendirme sırasında bir perdeden ötekine sesi süzerek kaydırmayla geçiş yapmak demektir. İki perde arasında bir çeşit bağlantılı geçiş sağlayan portamento hafif bir gırtlak halinde, sesi kesintiye uğratmaksızın sesleri bağlayarak uygulanır. Fransızca da port de voix, Almancada portament' dir. Küçük “p” ile gösterilir. (SAY,2005,s.435).

Aşağıdaki görselde portamento örneği gösterilmiştir.

Şekil 3.9: Portamento

(Özbilen, 2007)

VİBRATO

Sesin düzenli titreşimi olan vibrato, sesin volüm ve renk kalitesinde ki düzeyinde değişme olmadan yapılan süslemelerdir. (Sabar,2008,s.122)vib. şeklinde ifade edilmektedir.

Aşağıdaki görselde vibrato örneği gösterilmiştir.

Şekil 10. Vibrato

Yesari Asım Arsoy'un seslendirdiği Kürdilihicazkâr Şarkı
“Ömrümce o saf aşkı kalbimde yaşatsam” icrasından notaya alınmıştır.

(Özbilen, Ayangil: 2016)

VURGU

Melodinin belli notalarının öne çıkartılarak bir etki yaratılması yolunda başvurulan bir süsleme biçimidir. Vurgular icracı tarafından genellikle grupettolarını ilk notalarına veya ezgi gurupları içerisinde diğerlerinden daha yüksek (tiz) frekansta olan notalara yapılan vurgu şeklinde görülür. Nota üzerinde “>” ile gösterilir (Özbilen, Ayangil: 2016).

Aşağıdaki görselde analizi yapılan eserden vurgu örneği gösterilmiştir.

Şekil 27. Vurgu
Nerkis Hanım'ın seslendirdiği Hüzam
“Sükunla geçer ömrüm” icrasından notaya alınmıştır.

(Özbilen, Ayangil, 2016)

RUBATO

“Rubato” icracının ritme bağlı kalmadan, esere anlam katmak için hızlanıp ağırlaşmasıdır.

TREMOLO (fr. Balancement, ger. Bebung, it. tremolo, tremoletto, trillo) (İcra Tekniği)

Tremolo bir notanın çok küçük değerlere bölünerek tekrarlanmasıdır (Öztuna, 1976, s.261). Tril'den farkı başka bir ses ile ilişkisinin olmaması sadece tek nota üzerinden yapılmasıdır ve, trem gibi kısaltmalarla ifade edilir (Özbilen, 2007:19). Aşağıda ki görselde tremolo örneği gösterilmiştir.

Şekil 3.12: Vokal Tremolo

SÜSLEME TEKNİKLERİ	KAÇ KEZ KULLANILDIĞI
GLISSANDO	19
ÇARPMA	16
VURGU	13
VİBRATO	12
PORTAMENTO	11
RUBATO	5
TREMOLO	1

4. SONUÇ

Bekir Sıtkı Sezgin de sesine olan hakimiyetinden dolayı ses ile yapılan en zor teknikleri bile kolaylıkla yapmaktadır. Eserin icrasına yönelik yapılan analiz doğrultusunda sıklıkla kullanılan süsleme elemanları belirlenmiştir. Analiz edilen eserde neredeyse her ölçüde süsleme kullanılmış olup bazı ölçülerde birden fazla süslemeye yer verilmiştir. Yapılan bu ustaca teknikler, icracının eserin usulüne bağlı kalarak perde anlayışı içinde yapması ile güzelleşmiştir. En çok glissando kullanıldığı eserde süslemeyi sırası ile çarpma, vurgu, vibrato, portamento, rubato ve tremolo takip etmiştir.

Cümle girişlerinde genellikle vibrato tercih edilmiş, düşüşlerde portamento süslemeleri genellikle çarpmalı olarak yapılmıştır. Eser içinde birbirinin aynı olan ve tekrar edilen kısımlar birbiri ile aynı yapılmamıştır. Çalışmada bulunan alternatif süslemeler, icraları örnek alacak olan genç icracıların okuyuşlarını zenginleştirmesine ve güzelleştirmesine yol gösterici olacaktır. Türk Makam Müziğinde ekol olarak kabul edilen usta icracıların kendi sesinden dikte edilen eserlerde yaptıkları teknikler notaya alınarak çoğaltılmalı ve bu icralara ulaşmak isteyenlere kaynak olarak ulaşması sağlanmalıdır. Çalışmada örnek alınan şarkı formu da çeşitlilik göstererek aynı çalışma diğer sözlü formlarda da çoğaltılması icralar açısından önem arz etmektedir.

Kaynakça

- Ayaz, N., Kaplan, D. (2020). *Meral uğurlu tarafından icra edilen "bir elif çekti yine" eser örneğinde kullanılan süsleme ve icra teknikleri üzerine bir analiz*. Online Journal Of Music Sciences, 5 (2), 212-230.
- Behar, C. (1993). *Zaman, Mekan, Müzik*. Afa Yayıncılık, İstanbul.
- Behar, C. (2019). *Aşk Olmayınca Meşk Olmaz*. Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Durgutlu, M. (2013). *Sözlü Türk Musikisinde Solist İcra Üzerine Karşılaştırmalı Bir Çalışma: Münir Nureddin Selçuk, Alaeddin Yavaşca ve Bekir Sıtkı Sezgin 'in Üslup Açısından Benzerlik ve Farklılık*. Yüksek Lisans Tezi, Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Develioğlu, F. (2013). *Osmanlıca – Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Aydın Kitabevi.
- Kaçar, G. (2005). *Geleneksel Türk Sanat Müziğinde Süslemeler ve Nota Dışı İcralar*. G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi.
- Öztuna, Y. (1969). *Türk Musikisi Ansiklopedisi. (Cilt. 1.)* Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- Öztuna, Y. (1976). *Türk Musikisi Ansiklopedisi. (Cilt. 3.)* Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- Özçelik, S. (2002). *Batı Müziği Yazısında Süslemeler*. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi.
- Say, A. (2005). *Müzik Sözlüğü. Müzik Ansiklopedisi Yayınları*, Ankara.
- Sabar, G. (2008). *Sesimiz, Eğitimi ve Korunması*. Pan Yayıncılık, İstanbul.
- Sözer, V. (2005). *Müzik Ansiklopedik Sözlük*. Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Turgay, N. Ö. (2007). *Fasıl Şarkıcılığı Açısından Türk Makam Müziğinde Süslemeler*. Sanatta Yeterlilik Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Turgay, N. Ö., Ayangil, R. (2016). *Fasıl Müziği İcrasında Nota Dışı Farklılıklar*. Rast Müzikoloji Dergisi.